

डॉ. भिमराव रामजी आंबेडकर : शिक्षण विषयक विचार

Prof. Dr. Thore Shivaji Dattatraya

Head of Department of Comm, Research Guide Pune University (Bus Adm & Business Practices), Arts Science & Commerce College, Manmad, Tal. Nandgaon, Dist. Nashik (M.S.)

E-Mail. I.D : drshivajithore217@gmail.com

प्रस्तावना

डॉ. भिमराव रामजी आंबेडकर यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणून ओळखले जाते. भारतीय साविधानाचे शिल्पकार भारताच्या सामाजिक, राजकीय, धार्मिक व्यवस्थेवर कायमचा ठसा उमटवणारे कृतीशील विचारवंत होते. तसेच सामाजिक, आर्थिक लोकशाही भारतात यावी यासाठी सतत धडपणारे व विचार मांडणारे व्यक्तिमत्व म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होय.

मागासवर्गीयांचा मसिहा हा त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा पैलू अधिक सांगितला जातो. तसेच देशाची एकता यासाठी त्यांनी केलेले मुलभूत कार्य तितकेच महत्त्वाचे आहे. डॉ. आंबेडकर हे थोर समाजसेवक, राजनितज्ञ, प्रकांड कायदे पंडीत आणि श्रेष्ठ विचारवंत होते. स्वतंत्र बुद्धीने प्रामाण्याच्या आधारावर निर्णय घेण्याची त्यांची क्षमता उच्च प्रतीची होती. निर्भय, परिश्रमी आणि वाईट रूढी विरुद्ध दंड थोपटून उभा राहिलेला श्रेष्ठ पुरुषोत्तम म्हणून इतिहास त्याची गणना करील झुंजारपणा हा त्यांच्या स्वभावाचा विशेष आहे. दीन दलित मग ते कोणत्या जातीचे असोत त्यांचे बदल त्यांना मनापासून कळवळा वाटत होता. एक जबरदस्त शक्तिप्रवाह डॉ. आंबेडकरांच्या विचारानी तयार केला. दलितात स्वाभिमान व स्वत्व त्यांनी जागविले. त्यांचे अस्तित्व म्हणजे नव्या युगाची नवी पहाटच होती.

चरित्र

आधुनिक काळातील एक थोर विचारवंत, झुंजार नेते, प्रभावी समाज सेवक आणि प्रकांड व घटनातज्ञ म्हणून डॉ. आंबेडकरांचा प्रामुख्याने विचार करावा लागेल. त्यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ साली मध्य प्रदेशातील महू या गावी एका गरीब आणि दुर्दैवी अशा अस्पृश्य घराण्यात झाला. त्यांनी आपले सुरवातीचे शिक्षण दापोली येथे पूर्ण केले. सन. १९०० पासून प्रथम सातारा येथे आणि त्या नंतर १९०४ पासून मुंबई येथे एल्फिनस्टन हायस्कूल मध्ये त्यांचे शिक्षण झाले. त्यांचे वडील सैन्यात सुभेदार होते.

आंबेडकर हे त्यांचे मूळ गाव त्यावरून आंबेडकर हे त्यांचे नाव पडले शाळेत शिक्षण घेत असताना त्यांना अस्पृश्यजातीचे म्हणून खूपच त्रास सोसावा लागला. अनंत अडचणी आणि अपमान यास तोंड द्यावे लागले. वयाच्या सोळाव्या वर्षी सन. १९०७ साली मॅट्रिक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यानंतर एल्फिनस्टन महाविद्यालयात उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेतला याच काळात ते विवाहबद्ध झाले. गायकवाड यांच्याकडून मिळालेल्या शिष्यवृत्तीच्या आधारे सन. १९१३ मध्ये बी.ए. ची पदवी संपादन केली सयाजीराव, गायकवाड यांनी त्यांना अमेरिकेत जाण्यास मदत केली. तेव्हा त्यांनी अमेरिकेत न्युयॉर्क मधील कोलंबीया विद्यापीठात प्रवेश घेऊन एम.ए. पदवी संपादन केली. भारतातील जातीची वाढ व उत्पत्तीवर प्रबंध लिहिला. त्यामुळे त्यांना पी.एच.डी ही पदवी मिळाली. अमेरिकेतील शिक्षण पूर्ण झाल्यावर बडोदा येथे लष्करी सचिव म्हणून कार्य करित असताना अस्पृश्यतेचा त्रास होऊ लागला म्हणून ती नोकरी सोडून ते मुंबईला परत आले. सन. १९१७ मध्ये मुंबई येथे सिडनेहन महाविद्यालय प्राध्यापकाची नोकरी पत्करली मध्यंतरीच्या काळात त्यांनी "मूकनायक" आणि "बहिष्कृत भारत" या नावाची वर्तमानपत्रे चालवली. सन. १९१८ साली नोकरीचा राजीनामा दिला. व ते कायद्याचा अभ्यास करण्यासाठी लंडनला गेले. भारतात परत आल्यावर त्यांनी दलितांच्या उधार साठी त्यांनी आपले कार्य चालू ठेवले. सन. १९२० मध्ये पुन्हा लंडनला गेले. सन. १९२१ मध्ये एम.सी.सी. ची पदवी बहाल करण्यात आली. त्यानंतर त्यांनी लंडन मध्ये डी.एस.सी. ची पदवी मिळविली. भारतात परत आल्यावर मुंबई येथे बॅरिस्टर म्हणून कार्य सुरु केले. परंतु अस्पृश्यता शिक्षा असल्याने त्यांना या व्यवसायात फारशे यश आले नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्वतःच अस्पृश्यते विरुद्ध चळवळ सुरु केली या क्रांतीकारी चळवळी मुळेच ते अस्पृश्योधारक म्हणून प्रसिद्ध झाले. सन. १९२७ मध्ये त्यांची मुंबई प्रांताच्या कायदे मंडळाचे सदस्य म्हणून नियुक्ति झाली. सन. १९२८ मध्ये सायमन कमिशन पुढे साक्ष देऊन अस्पृश्यसाठी स्वतंत्र मतदार संघाची मागणी केली. सन. १९३० मध्ये अस्पृश्याचे प्रतिनिधी म्हणून इंग्लंडमध्ये गोलमेज परिषदेस उपस्थित होते.

सामाजिक सुधारणांसाठी त्यांनी "मनुस्मृतीदहन" महाडच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह, काळाराम मंदिर प्रवेशासाठी सत्याग्रहासारखी आंदोलने करून जगजाग्रण केले. गांधीजींशी सन. १९३२ मध्ये करार करून अस्पृश्यांसाठी कायदे मंडळात जागा मिळवून घेतल्यात. सन. १९३५ मध्ये मुंबईच्या लॉ कॉलेजच्या प्राचार्य पदी नेमणूक झाली. सन. १९३७ मध्ये प्रांतिक निवडणुकीच्या वेळी अस्पृश्यांच्या हित रक्षणासाठी स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना केली. सन. १९४२ मध्ये त्यांची व्हाईसरॉयच्या कार्यकारी मंडळावर कामगार खात्याचे प्रमुख म्हणून नेमणूक झाली. सन. १९४६ मध्ये ते बंगालमधून घटना समिती वर निवडून आले. घटना समितीचे मसुदा समितीचे अध्यक्ष या नात्याने त्यांनी केलेल्या कामामुळे ते भारतीय घटनेचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जातात.

भारतीय घटनेचे शिल्पकार म्हणून कोलंबीया विद्यापीठाने त्यांना डी.लिट. ही पदवी सन्मानपूर्वक बहाल केली. स्वातंत्र्य प्राप्ती नंतर त्यांनी मंत्री मंडळात कायदे मंत्री म्हणून कार्य सुरु केले. सन. १९५१ साली बौद्ध जनसंघ स्थापन केला. सन. १९५६ मध्ये नागपूर येथे बौद्ध धर्माचा स्वीकार केला. व त्यांचा मृत्यू ६ डिसेंबर १९५६ रोजी झाला आजही या विचारवंताचे विचार अमर आहे.

शिक्षण विषयक विचार

अ.राज्य व शिक्षण :-

